

ASPECTS REGARDING ALLIED PROPAGANDA ACTIONS IN UNDERMINING THE SLAVIC SOLDIERS' MORALE FROM DOUBLE MONARCHY ARMY (1914-1918)

Ciprian Farcaș
PhD Student, UMFST „George Emil Palade” of Târgu Mureș

Abstract: Entente propaganda took full advantage of the main weakness of the Austro-Hungarian army: the multinationality of soldiers; hiding tensions between peoples (some wanting more rights, others autonomy, independence or even breaking the dual monarchy and joining other states). Allied authorities propaganda promised to the Poles an independent nation state, Serbs, Croats, Slovenes an Yugoslav state, and Czechs and Slovaks an Czechoslovak state. The distributed manifestos contained short speeches with references to the past, especially in the medieval era when there were struggles and riots of the people of Central and South Europe against Hungarians or Habsburgs. Also, the manifestos were trying to convince the Slavic soldiers that they were fighting for a foreign cause, and the evolution of the war is unfavorable to the Austro-Hungarian army.

Keywords: propaganda, manifestos, yugoslav, czechoslovak, polish

Principala slăbiciune a armatei Imperiului Austro-Ungar era multinaționalitatea soldaților, aspect foarte greu de coordonat pentru ofițeri, dar și problemele interne de ordin național, care de asemenea se răsfrângeau asupra soldaților. De această slăbiciune era conștientă atât conducerea armatei austro-ungare, cât și propaganda dușmană, statele Antantei. Propaganda Aliată a acordat o mai mare importanță cehilor, polonezilor și sârbilor din Imperiul Austro-Ungar, decât celorlalte minorități, deoarece s-a observat că pe parcursul războiului, soldații și ofițerii acestor naționalități erau mai puțin loiali imperiului și preferau să dezerteze în tabăra adversă, iar apoi să lupte împotriva foștilor comandanți. Cea mai simplă și puțin costisitoare metodă de a comunica cu inamicul era distribuirea de manifeste. Acestea erau pagini mici de hârtie pe care era tipărit un scurt text, uneori scris de mână, în diferite limbi în funcție de limba pe care o vorbeau soldații inamici sau populația civilă. Hârtiile erau colorate iarna pentru a se putea observa mai ușor în zăpadă, iar la nevoie erau acoperite cu sulf pentru a fi fluorescente pe timp de noapte. Manifestele erau distribuite în mai multe moduri, de exemplu prin aruncarea din avion, cu rachete care le lansau la peste 500 de metri, cu mortiere, aruncătoare de grenade sau chiar arcul cu săgeți. Manifestele și ziarele mai puteau fi depozitate în zona nimănui, cuprinsă între tranșeele celor două tabere adverse, de către soldați special antrenați, numiți „patrule de propagandă”. În zonele cu ape curgătoare sau stătătoare, materialul era lăsat să plutească și să ajungă pe celălalt mal purtate de apă sau vânt. De asemenea, mesajul din manifeste mai era transmis pe cale orală pentru soldații dușmani din imediata apropiere cu ajutorul megafoanelor¹.

Polonezii nu mai aveau un stat național unitar și independent încă din secolul XVIII. După ultima împărțire a statului, polonezii se regăseau pe teritoriul a trei mari imperii: rus, german și austriac devenit austro-ungar. Totodată au fost sensibilizați în primul rând prin promisiunea înființării unui stat național independent polonez, însă pentru ca acest fapt să se poată îndeplini, soldații și ofițerii erau invitați să dezerteze și să vină în tabăra Antantei, unde

¹ Mark Cornwall, *The Undermining of Austria-Hungary. The Battle for Hearts and Minds*, Londra, Macmillan Press LTD, 2000, p. 85

urmau să fie încadrați în legiunea poloneză condusă de generalul Haller. Mulți dintre ei dezertaseră pe fronturile din Galiția și Italia. De asemenea au mai existat mai multe legiuni poloneze în trecut. La 6 iunie 1918 se împlinea un secol de la înființarea uneia dintre legiuni împreună cu eroii Adam Mikievicz și Henric Dobrovski. Iar găsierea acestor informații în manifeste sensibiliza cititorii polonezi. În altele se mai amintea despre evenimentele și eroii polonezi medievali precum Vladislav Jagello, care în 1410 i-a învins pe cavalerii teutoni la Grunwald. Mikievicz, considerat cel mai mare poet național a descris în unele din versurile sale situația Poloniei din vremea sa și cum trebuie să acționeze un bun patriot².

La sfârșitul lunii iulie 1918, 20 de polonezi au dezertat și s-au predat armatei italiene, iar unul dintre ei a trimis apoi o simplă scrisoare către polonezii din regimentul din care dezertase: „*Dragi camarazi! Vă scriu aceste rânduri pentru ca să vă cer să părăsiți Austria, deoarece Austria este Sodoma și Gomora iar germanii sunt în control. Nu aveți ce să faceți cu Austria. Doar veniți în Italia. Aici veți găsi orice doriți. Germanii și maghiarii vă măcelăresc pentru că nu sunt oameni ci ucigași ai poporului și copiilor polonezi. Trebuie să supraviețuim în această lume, iar aici în Italia veți găsi totul...*” Siegfried Franz Vozniac. După această scrisoare, regimentul a fost transferat de austrieci de pe frontul italian, pe frontul de est³.

Manifestele abordau și domeniul religiei amintind că Locurile Sfinte au fost eliberate de englezi în decembrie 1917 și comparativ de reacția germanilor care au trimis trupe în Palestina pentru a ajuta armata turcă în lupta cu englezii⁴. Polonezilor li se transmitea că papa le susține independența și sunt îndemnați să se roage lui Dumnezeu ca să îi elibereze din sclavie. Cu ajutorul sfinției sale, sa va crea o Polonie liberă care se va înălța prin imnul religios „*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire*” (Gloria in excelsis Deo, Luca 2:14). De asemenea, soldaților polonezi li se transmitea anunțul că „*papa a renunțat să mai ofere ajutor*”⁵ Propaganda italiană urmărea să atingă latura emoțională a cititorilor **cehi** folosindu-se de mesaje, steaguri, simboluri, aniversări sau imagini religioase. De exemplu imagini cu Modonna Neagră din Czestochowa erau trimise polonezilor⁶.

² *Ibidem*, pp. 214-215

³ *Ibidem*, p. 377

⁴ Armata britanică a cucerit de la armata turcă, mai multe localități din Palestina care purtau nume biblice, iar acest fapt a avut o importanță militară, dar și una simbolică, deoarece știrile odată apărute în presă, au crescut într-o oarecare măsură moralul soldaților și civililor care se aflau în tabăra Antantei.

La mijlocul lunii noiembrie 1917, britanicii au avansat în Palestina, apropiindu-se de Ierusalim. În data de 17, forțele din Noua Zeelandă au intrat în Jaffa. Trupele ANZAC (formate din australieni și neo zeelandezi) au ocupat Ramleh și Lydda. Lydda avea o istorie îndelungată când în timpul cruciadelor a existat Sf. Gheorghe de Lydda, ucigătorul de dragoni, adus de britanici acasă cu sute de ani înainte. La data de 19 septembrie 1918, feldmareșalul britanic Edmund Allenby a lansat o ofensivă în Palestina împotriva armatelor otomane și germane, pe care a numit-o bătălia de la Meggido, din cauza semnificației sale biblice care se traduce Armagedon.

Martin Gilbert, *The First World War. A complete history*, Rosetta Books, 2014, pp. 345-346

https://www.youtube.com/watch?v=ZdgcPFMqDbU&index=46&list=PLB2vhKMBjSxP4G7pljFCWC9B2t_wo0tw

(The End Of Passchendaele - Fighting in Petrograd I THE GREAT WAR Week 173) (accesat la data de 15.10.2018)

<https://www.youtube.com/watch?v=xQRsLjjEQI4&list=PLB2vhKMBjSxMFBUN-T7xf-ORq9yY36EVR&index=38>

(Allied Breakthroughs In Palestine And Macedonia I THE GREAT WAR Week 217) (accesat la data de 14.10.2018)

⁵ Mark Cornwall, *Op. cit.*, p. 358

⁶ Icoana este foarte veche, probabil din secolul VI și are puteri miraculoase deoarece se presupune că cu ajutorul ei au fost oprite în trecut atacurile venite din partea sarazinilor, tătarilor și husiților. Se spune că a fost pictată de

În partea de nord est a Imperiului Austro-Ungar exista Galiția, o regiune locuită preponderent de polonezi și în minoritate de ruteni și alte etnii. Cel mai important oraș era Cracovia care, în epoca medievală a fost capitala Poloniei. Timp de trei ani în Galiția au fost lupte grele iar populația a suferit pagube materiale, dar și foamete, mai ales în ultimul an. În 1917 trupele germane au tras în femei și copii pe străzile Cracoviei⁷. Așadar toate aceste știri cumulate probabil produceau neliniște și frustrare în sufletele soldaților și ofițerilor polonezi care încă se mai regăseau în armata austro-ungară, unii dintre ei punându-și întrebarea retorică dacă mai merită să lupte.

După o lungă perioadă în care au fost părți ale Imperiului Otoman, popoarele din sud-estul Europei au aspirat spre modernizare prin reforme economico-sociale și spre crearea statelor naționale sau spre federalism sub forma creării **statului iugoslav**⁸. Ideea de națiune în Balcani a fost precedată de circularea ideilor filosofice despre națiune după model german ale filosofilor Herder și Schlozer, care se baza pe o unitate de limbă și națiune, cu trecut comun, făcându-se mai mult apel la sentiment decât la rațiune. Legătura dintre teritoriu și națiune s-a cimentat.⁹

Un puternic factor coagulant l-au reprezentat miturile politice, de exemplu Kosovo în cadrul sârbilor¹⁰, al „Sfintei Rusii proletare”, al mișcărilor panslaviste sprijinite de Rusia, al legăturii dintre națiune și divinitate, al misiunii de a fi o punte de legătură între civilizația occidentală și cea islamică sau de a proteja statele balcanice vecine. Totodată existau și factori care separau popoarele precum rivalitățile sârbo-croate, greco-turce, bulgaro-turce, catolico-ortodoxe, bizantino-islamice și creștino-musulmane. Elitele culturale și politice din aceste națiuni au fost influențate mai ales după anul 1870 și de idei venite din afară precum teoria darwinistă al evoluției speciilor conform căreia doar cei puternici supraviețuiesc, respectiv rasismul și antisemitismul conform cărora unitatea teritorială și etnică asigură puterea și dezvoltarea economică în timpurile moderne¹¹. Ideea iugoslavă își are originea încă din anul 1805 când Napoleon a creat provinciile ilirice, în mișcarea politică numită „ilirism” a croatului Ljudevic Gaj, care a evoluat în „iugoslavism” după 1848. În 1860, în cotidianul „Prozor” din Zagreb a apărut programul intitulat „Iugoslavismul” scris de Franjo Racki. După anul 1867 croații și slovenii nu erau atrași de o unire cu Belgradul și să fie conduși de familia Obrenovic de atunci, ci preferau o convergență în interiorul Imperiului Austro-Ungar unde deja erau Slovenia, Croația, Voivodina și Dalmația, sau chiar distrugerea imperiului și constituirea propriilor state naționale¹². Anexarea Boniei-Herțegovina din 1908 de către dubla monarhie a crescut simpatiile filozârbe în rândul croaților și slovenilor, iar apoi Războaiele Balcanice (1912-1913) au exclus Bulgaria și Albania din proiectul iugoslav¹³.

În timpul Primului Război Mondial, slavii s-au regăsit în tabere opuse: slovenii, croații, cehii și bulgarii au luptat împotriva sârbilor și rușilor¹⁴.

Sf. Apostol Luca, iar mănăstirea unde se afla icoana deveneau locuri de pelerinaj. Cehilor li se trimiteau pliante cu aniversarea morții lui Jan Hus, iar pe fundal apăreau simbolurile naționale, care activau sentimentul național Mark Cornwall, *Op. cit.*, p. 210

⁷ *Ibidem*, p. 214

⁸ Stefano Biachini, *Problema iugoslavă*, București, Editura BIC ALL, 2003, pp. 9-10

⁹ *Ibidem*, pp. 11-12

¹⁰ La data de 28 iunie au avut loc două evenimente importante pentru Serbia: atantatul de la Sarajevo din 1914, dar și bătălia de la Câmpia Mierlei (Kosovo) din 1389 între armatele creștine conduse de principele creștin Lazăr și Imperiul Otoman. Bătălia a dus în timp la crearea unui mit de renaștere cu mare impact emotiv printre tinerii dintre secolele XIX-XX.

Stefano Biachini, *Op. cit.*, pp. 27-28

¹¹ *Ibidem*, pp. 13-14

¹² *Ibidem*, pp. 19-20

¹³ *Ibidem*, pp. 23-24

¹⁴ *Ibidem*, pp. 27

Sârbii din monarhia dunăreană, aveau deja o patrie, Serbia și își doreau alipirea tuturor teritoriilor locuite de sârbi și formarea Serbiei Mari, sau crearea Iugoslaviei prin includerea tuturor slavilor de sud. În timpul războiului, sârbii din armata austro-ungară își doreau să ajungă în tabăra adversă, iar apoi de acolo să fie primiți în armata sârbă și să lupte pe frontul din Salonic.

În urma unei vizite într-o tabără de prizonieri, Ljudevit Pivko¹⁵ a discutat cu aceștia și a observat că soldații croați și bosniaci, aceștia din urmă musulmani, erau împotriva înființării statului iugoslav, iar slovenii erau indiferenți. Sârbii erau cei mai interesați dar Serbia Mare sau Iugoslavia dorită de ei urma să includă unele teritorii unde sârbii erau minoritari precum Banatul românesc, ceea ce aducea neînțelegeri între aceștia și români¹⁶. Din aceste cauze, pe frontul italian nu a fost creată o legiune iugoslavă, deoarece ar fi însemnat ca Italia să susțină problema iugoslavă. Oricum, ofițerii sârbi refuzau să lupe pe frontul italian, iar atât aceștia, cât și soldații sârbi predominau numeric în rândul prizonierilor, care preferau să fie mai bine trimiși pe frontul din Salonic, unde să fie încadrați în armata sârbă¹⁷.

Sârbilor li se promitea cu ajutorul manifestelor crearea Iugoslaviei, însă în termeni foarte vagi și nu se menționau deloc granițele. Ambițiile expansioniste ale Italiei presupuneau noi teritorii în Trento, Trieste, Istria și nordul Dalmației precizate în Tratatul de la Londra din 26 aprilie 1915. Însă tratatul a provocat mâhnire în rândul slavilor supuși Vienei, deoarece lăsa să se înțeleagă că aliații nu doreau distrugerea dublei monarhii. Nikola Pasic, șeful guvernului sârb dorea crearea „Serbiei Mari” mulțumindu-se cu teritorii din Bosnia-Herțegovina și eventual Muntenegru¹⁸. Însă evenimentele politice și militare din Europa anului 1917 au obligat sârbii să își schimbe agenda și să intre în tratative cu popoarele slave din Imperiu, astfel la 20 iulie 1917 s-a semnat „**Declarația de la Corfu**” care a devenit piatra de temelie al viitorului stat democratic și parlamentar, Regatul Sârbo-Croato-Sloven, condus de dinastia Karagheorghievic. Declarația recunoștea egalitatea celor două alfabetele, latin și chirilic, a numelor și a steagurilor celor trei popoare, cât și pe cea a celor trei religii, respectiv a creării unei Adunări constituante¹⁹.

Înfrângerea de la Caporetto i-a făcut pe italieni mai flexibili față de problema iugoslavă și dus la convocarea la 8 aprilie 1918 a unui „Congres al Naționalităților supuse Austro-Ungariei”, prezente fiind și forțele Antantei, care au definit public obiectivul militar de dezmembrare a imperiului. La rândul său, președintele Woodrow Wilson a luat în considerare noutatea politică a Congresului de la Roma și a modificat al zecelea din cele 14 puncte, substituind chemarea generică la „dezvoltarea autonomă” a popoarelor din Austria cu o referire explicită la dreptul la unitate al iugoslavilor și cehoslovacilor²⁰. Situația s-a complicat la finalul războiului, odată cu discursul lui Lloyd George și cu declarația președintelui Woodrow Wilson despre cele 14 puncte, care negau prevederile Tratatului de la Londra²¹.

¹⁵ Ljudevit Pivko (1880-1937) a fost un profesor și politician sloven, membru al societății secrete Sokól, cu idei panslaviste. A format un grup din 52 de spioni, iar în iulie 1917 s-a predat italienilor oferindu-le ajutorul său și un plic un plic sigilat care conținea planurile de apărare ale armatei austro-ungare din regiune și era semnat „Paulino”. Hărțile au fost verificate de maiorul Cesare Finzi și s-au dovedit a fi autentice. S-a întors apoi în tabăra austro-ungară și a urmat o colaborare cu Finzi căruia îi furniza informații militare.

Mark Cornwall, *Op.cit.*, pp. 112-149

https://www.youtube.com/watch?v=u_EzdzWDJm4&list=PLB2vhKMBjSxP4G7pljFCWC9B2t_wo0tw&index=39

(Battle of Polygon Wood - Betrayal At The Italian Front I THE GREAT WAR Week 166) (accesat la data de 14.10.2018)

¹⁶ Mark Cornwall, *Op.cit.*, p. 238

¹⁷ *Ibidem*, p. 379

¹⁸ Stefano Biachini, *Op. cit.*, pp. 27-28; Mark Cornwall, *Op.cit.*, 112

¹⁹ Stefano Biachini, *Op. cit.*, p. 29

²⁰ *Ibidem*, pp. 29-30

²¹ Mark Cornwall, *Op. cit.*, p. 179

Dintre manifestele destinate sârbilor amintim: „*Bătălia decisivă a început, adevărul va triumfa, ori soarele libertății va străluci peste națiuni, ori brutalele forțe germane vor cuceri teritoriul și vom avea în final parte de sclavie. În aceste momente grele este de datoriu fiecărui sârb, croat și sloven, nu numai să nu se lupte pentru austrieci, ci să își înfigă baionetele în piepturile germanilor și maghiarilor.*” Golgota se referă la locul în care a fost răstignit Iisus Hristos, în afara orașului Ierusalim și mai este sinonim cu calvar²².

În alt manifest se invoca „Blestemul țarului Lazăr cel Sfânt” care spusese că toți sârbii aflați în putere care nu au venit să lupte împotriva otomanilor să nu aibă parte de dorința inimii, să nu li se nască fii sau fiice, să nu aibă parte de vin și pâine și să fie blestemați în veci.” Mesajul putea sensibiliza un bun patriot²³.

Croații au fost legați de monarhie încă din evul mediu, deoarece au făcut parte din Regatul Ungar printr-o uniune personală. Spre deosebire de restul slavilor sudici, croații și slovenii erau catolici și foloseau scrierea cu caractere latine. Alfabetizarea era ridicată în rândul populației. Beneficiau de privilegii în cadrul dublei monarhii și în general erau atașați și loiali patriei. Dar în lunga lor istorie alături de maghiari au existat și momente tensionate pe care propaganda italiană le-a exploatat, amintind de personalitățile istorice precum Matija Gubec, episcopul Strossmayer, Zrinski și Francopan²⁴. Militarii croați erau în general considerați loiali imperiului, ei fiind trimiși să lupte pe toate fronturile, la fel cum a fost și cazul diviziei de infanterie nr. 42 Această divizie era o unitate predominant croată, iar autoritățile o considerau „*loială și cu elemente de încredere Divizia are o vechime considerabilă, luptând și la 1848 alături de mareșalul Radeski. Croații erau mai puțin pătrunși de utopia iugoslavă.*” Divizia a fost lăudată pentru luptele din Serbia din 1914, apoi pentru cele din Galiția din 1915, până în 1917. A fost apoi adusă pe frontul italian și avea statutul de gardă și privilegiul să folosească sârbo-croata ca limbă de comandă. Numărul de ofițeri s-a redus la jumătate față de câți erau inițial, iar din cauza slabei vigilențe, unii soldați au început să dezerteze în hinterland și să alcătuiască bande de răufăcători. Dar cu toate acestea, în ultimele săptămâni ale războiului aceasta s-a revoltat, îndemnându-i și pe soldații din alte unități să le urmeze exemplul²⁵.

Într-unul dintre manifeste se scria în mod exagerat despre necazurile pricinuite de soldații maghiari: „*Când 24 de maghiari au fost trimiși la Zagreb, Strrisak, Karlovac, Rijeka și alte orașe din Croația, când acești criminali au ucis părinții și frații, ne-au violat fiicele și soțiile, iar în acest timp voi jurați să îi susțineți pe cei care vă conduc la libertate și unitate. Ce mai așteptați? Vom fi servitorii unei țări străine pentru totdeauna? Nu vi se agită sângele în vene? Ați orbit? Nu auziți bocetele părinților voștri în timp ce sunt spânzurați, țipetele celor neajutorați și urletele mamelor și logodnicelor voastre, bătute și batjocorite. Ascultați-le odată și răzbunați-le*”²⁶.

Referitor la problema iugoslavă, croații în general nu erau interesați și nici prizonierii croați din Italia nu doreau să lupte pe frontul de la Salonic. Un caz interesant este cel al celebrului **Iosif Bronz Tito** care descria în amintirile sale din război că a luptat în armata austro-ungară pe frontul din Serbia apoi în cel din Galiția printre care: „*în primul rând a fost armata opresorului, care m-a înrobii nu numai pe mine ci și pe poporul meu, dar era folosită să înrobească și alte popoare. În al doilea rând nu era o armată deoarece se baza pe instrucție în forme vechi și avea cărți de regulamente vechi. Soldatul nu avea dreptul să arate nici un fel de inițiativă. Noi am fost forțați să învățăm tot arborele genealogic al casei de Habsburg*”. Deși a luptat în Serbia împotriva altor slavi, Tito a ocolit acest subiect toată

²² *Ibidem*, p. 346

²³ *Ibidem*, p. 347

²⁴ *Ibidem*, p. 211

²⁵ *Ibidem*, p. 287-299

²⁶ *Ibidem*, p. 213

viața. Ca și alți recruți s-a declarat deschis împotriva războiului, declarându-se socialist și avertizat că dacă regimentul lui va fi transferat în Galiția, se va preda rușilor. La scurtă vreme a fost apoi arestat, dar apoi trimis din nou pe front. Totodată Tito pe lângă nemulțumirile sale legate de armată a văzut atrocitățile comise de soldații austro-ungari împotriva sârbilor. (dar nu cei din regimentul lui Tito, după cum dovedește Archibald Reiss). În 1915 Tito a luptat pentru scurtă vreme în Carpați împotriva rușilor după care a fost capturat. Despre acele momente scria că „*atunci am început să urăsc războiul. Omul nu are nimic pentru care să lupte, iar în plus, soldații de pe front sufereau teroare și nenumărate pericole. Ultimii doi ani de război Tito a fost prizonier în Rusia, iar apoi s-a luptat în Siberia de partea rușilor*”²⁷. Sunt invocați eroii naționali sârbi din întreaga istorie. Se reamintea că împăratul Carol era rege al Croației, însă permitea maghiarilor să oprime croații²⁸.

Slovenii erau un popor cu o rată mică a analfabetismului, cu legături lungi cu austriecii încă din evul mediu. Propaganda italiană a lansat manifeste destinate lor abia în ultima parte a războiului lansând știri legate de situația slovenilor unde se descriau parohiile care aveau la cauza iugoslavă, despre revoltele din lipsa alimentelor din aprilie de la Lublijana și despre mitingurile care îndemneau la unitate și independență²⁹.

Autoritățile austro-ungare nu aveau soluții clare pentru problemele cehilor și slavilor de sud și care să fie acceptate de opinia publică. Tonul mesajelor trebuia să fie unul optimist pentru a arăta că nu este doar o datorie și că monarhia dunăreană este superioară argumentând că Marea Britanie este cauza reală a războiului, Italia este trădătorul, iar speranța de victorie s-a redusă după ce SUA a intrat în război, înclinând balanța în favoarea Antantei³⁰. **Cauza cehă** a fost recunoscută de aliați încă de dinaintea dezmembrării dublei monarhii. Cehoslovacii erau văzuți ca un popor aliat³¹. Cehilor li se reamintea că Rusia este aliata Italiei; românilor despre maghiarizare, iar polonezilor despre condițiile din Galiția. Din vara anului 1917 soldaților cehi din armata austro-ungară li se trimiteau pliante cu știri legate de legiunea cehă din Rusia, iar polonezilor despre legiunea condusă de Pilsudski etc³². Cehii erau îndemnați să își răzbune subjugarea la care i-au supus habsburgii după bătălia de la Muntele Alb din 1620³³.

Iată un manifest din 1915 destinat cehoslovacilor, distribuit din avion de către pilotul Milan Štefánik³⁴ și semnat de Comitetul Cehoslovac din Străinătate: „*Slovaci! Cehi! Germanii și maghiarii au declarat război întregii lumi, deoarece ei doresc să domine toate națiunile și în mod specific să ne transforme pe noi slavii în sclavi pentru a avea cine să lucreze pentru ei. Frații noștri ruși și prietenii din Franța și Anglia cu care Italia s-a aliat doresc să le distrugă mândria și vanitatea.*

Scânteia victoriilor lor se poate vedea la orizont. În est, frații ruși i-au oprit pe germani și i-au bătut pe turci, în sud armata sârbă cu ajutorul Franței și Italiei a intrat din nou în luptă, iar bulgarii tremură de frică; în vest represaliile rapide de la Verdun din partea francezilor au dat o lovitură mortală germanilor. Zilele dușmanilor slavilor sunt numărate. Victoriile armatelor Rusiei, Angliei, Franței, Italiei, Serbiei, Belgiei și Portugaliei, unite în

²⁷ https://www.youtube.com/watch?v=_bayOTwKAbo (Josip Broz Tito in World War 1 I WHO DID WHAT IN WW1?) (accesat la data de 14.10.2018)

²⁸ *Ibidem*, p. 351

²⁹ *Ibidem*, p. 213

³⁰ *Ibidem*, pp. 274-275

³¹ *Ibidem*, p. 326

³² *Ibidem*, p. 130

³³ *Ibidem*, 214

³⁴ Milan Rastislav Štefánik (1880-1919) a fost un om de știință, general, aviator și politician slovac, unul din conducătorii Consiliului Național Cehoslovac. <https://www.britannica.com/biography/Milan-tefanik> (accesat la data de 13.10.2018)

acest conflict cu germanii și maghiarii semnifică eliberarea de popoarele opresoare, iar în mod special crearea unui stat cehoslovac independent și unificarea pentru iugoslavi.

Aveți un spirit onorabil și un sânge slav care vă curge în vene și trebuie să vă amintiți că este datoria voastră sacră să folosiți fiecare ocazie pentru a-i slăbi pe cei pe care îi serviți acum. Predați-vă armatei italiene cu prima ocazie, la fel cum au făcut-o deja întregi regimente cehe de bunăvoie și cu entuziasm, când maghiarii și germanii i-au trimis împotriva sârbilor, rușilor și francezilor. Toți cei care se vor preda vor fi primiți cu brațele deschise. Mii dintre ei, în loc să ceară ospitalitate, au cerut o sabie și o pușcă și s-au îndreptat împotriva ucigașilor poporului cehoslovac.

Să nu uitați că aceiași maghiari și germani care v-au trimis înainte, vă torturează liderii naționali acasă, vă pustiesc casele, împușcând și spânzurând bătrânii, femeile și copiii, confiscând pământurile patrioților. Oare voi toți care sunteți slavi, doriți să vă sacrificați viețile pentru o bandă de criminali? Pentru cei din rândurile voastre care continuă să lupte după acest anunț, să fie asupra voastră dezonoarea și blestemul națiunii. Victoria asupra germanilor și maghiarilor este certă și rezistând doar vă prelungiți suferința.

Acest mesaj vă este transmis de către liderii națiunii Cehoslovace în special profesorii Masaryk și Dürich³⁵. Însăși locotenentul Milan Štefánik a venit personal din Franța în Italia pentru ca să vă lase aceste manifeste din avionul său. Țineți minte fraților că în aceste momente istorice care este datoria voastră națională față de patria cehoslovacă și poporul nostru drag³⁶.

Citind acest manifest observăm că folosește un limbaj foarte accesibil soldatului căruia și se transmit la început lucruri deja știute precum victoriile Antantei pe toate fronturile și planuri de viitor precum îndeplinirea aspirațiilor naționale prin crearea statului cehoslovac independent. În mod curios observăm că nu apare deloc termenul „Imperiul Austro-Ungar” ci maghiarii și germanii ceea ce denotă că de vină pentru toate relele sunt doar cele două popoare, ceea ce este exagerat. În al treilea paragraf se face apel la mândrie și onoarea de a fi slav, iar soldații sunt îndemnați să dezerteze și să lupte pentru o cauză nobilă. În al patrulea fragment este pusă la îndoială loialitatea față de dubla monarhie și sunt reamintite suferințele celor de acasă, iar apoi se lansează o întrebare retorică, anume dacă soldații mai doresc în aceste condiții să continue lupta pentru „niște criminali?”. Ultimul paragraf aduce manifestului o credibilitate mai mare deoarece sunt menționați trei lideri naționali cu prestigiu³⁷.

Antanta a recunoscut Consiliul Național Cehoslovac ca reprezentant al viitorului stat cehoslovac independent, ceea ce a apărut și în propaganda italiană. S-a vehiculat apoi și despre un viitor stat iugoslav însă acest lucru nu apărea în agenda oficială italiană³⁸. Consiliul avea sediul la Londra, iar reprezentanți săi scriau adesea despre suferințele cehilor și slovacilor din Imperiu, de exemplu despre condamnarea la moarte a doctorului Kramarzh în 3 iunie 1916³⁹.

Între zilele de 16-18 mai 1918 la Praga s-au sărbătorit 500 de ani de funcționare a Teatrului Național Ceh, după ce cu o lună înainte propaganda italiană amintise că se apropia acest lucru care trebuia aniversat, însă scopul inițial al aniversării a fost modificat făcându-se

³⁵ Tomáš Garrigue Masaryk (1850-1937) a fost un filosof, sociolog ceh și primul președinte Cehoslovac.

Josef Dürich (1847-1927) a fost un scriitor și politician ceh

<https://www.britannica.com/biography/Tomas-Masaryk> (accesat la data de 13.10.2018)

Pentru mai multe informații a se vedea cartea Brent Mueggenberg, *The Czecho-Slovak Struggle for Independence, 1914-1920*, Jefferson, McFarland & Company, Inc. Publishers, 2014

³⁶ Mark Cornwall, *Op. cit.*, p. 129

³⁷ *Ibidem*, pp. 129-130

³⁸ *Ibidem*, p. 154

³⁹ Jonathan A. Epstein, *German and English Propaganda in World War I*, pe site-ul <http://bobrowen.com/nymas/propagandapaper.html> (accesat la data de 19.09.2018)

o demonstrație la care au participat mase de oameni simpli și intelectuali cehi și slovaci, care au scandat că doresc autonomie și unitate, amintind și de nedreptățile cauzate de autorități în trecut. Ca răspuns autoritățile au cenzurat numerele ziarului ceh *Naradny Listy*, însă nu și pe cele care apucaseră să fie distribuite în Elveția. Acele numere au fost analizate de propaganda italiană, au fost preluate discursurile politicianilor cehi și apoi tipărite în manifeste și în ziare, exagerând reacția autorităților dublei monarhii despre care spusese că arestaseră oameni nevinovați. Limbajul din manifeste era unul literar și emoțional, îndemnând la violență și abunda în exemple cu eroi din istorie⁴⁰.

Începând din mai 1918, 450 de voluntari cehi au fost încadrați în armatele 1, 6 și 7 italiene cu scopul de a fi „patrule de propagandă” și de a ajuta oficiul de informații al armatei precum și de a ajuta la comunicarea cu dezertorii. Imperiul Austro-Ungar a pus recompense pentru fiecare legionar ceh omorât. Totodată dacă se observa că în tabăra adversă se află cehi, atunci erau înlocuiți cehii din propria armată cu germani, dar acest fapt ducea la o pierdere de resurse și de timp. Cei mai „dezertori” erau cehii, iar apoi veneau iugoslavii și românii⁴¹.

În concluzie, propaganda dușmană a profitat din plin de principala slăbiciune a armatei austro-ungare, multinaționalitatea soldaților care ascundea tensiuni între popoare, unele dorind mai multe drepturi, altele autonomie, independență sau chiar ruperea de dubla monarhie și alipirea la alte state. Polonezilor li se promitea un stat polonez independent, sârbilor, croaților, slovenilor un stat iugoslav, iar cehilor și slovacilor un stat cehoslovac. Manifestele distribuite conțineau scurte discursuri cu trimiteri în trecut, în special în epoca medievală când au existat lupte și războaie ale popoarelor din Europa Centrală și de Sud împotriva maghiarilor sau habsburgilor. De asemenea, manifestele încercau să convingă soldații slavi că luptă pentru o cauză străină lor, iar evoluția războiului este nefavorabilă armatei austro-ungare.

BIBLIOGRAPHY

1. Cărți de specialitate

1. Biachini Stefano, *Problema iugoslavă*, București, Editura BIC ALL, 2003
2. Cornwall Mark, *The Undermining of Austria-Hungary. The Battle for Hearts and Minds*, Londra, Macmillan Press LTD, 2000
3. Gilbert Martin, *The First World War. A complete history*, Rosetta Books, 2014
4. Mueggenberg Brent, *The Czecho-Slovak Struggle for Independence, 1914–1920*, Jefferson, McFarland & Company, Inc. Publishers, 2014

2. Articole de specialitate

1. Epstein Jonathan A., *German and English Propaganda in World War I*, pe site-ul <http://bobrowen.com/nymas/propagandapaper.html> (accesat la data de 19.09.2018)

3. Surse web

1. <https://www.britannica.com/biography/Milan-tefanik> (accesat la data de 13.10.2018)
2. <https://www.britannica.com/biography/Tomas-Masaryk> (accesat la data de 13.10.2018)

4. Surse Video

1. https://www.youtube.com/watch?v=_bayOTwKAbo (Josip Broz Tito in World War 1 I WHO DID WHAT IN WW1?) (accesat la data de 14.10.2018)

⁴⁰ Mark Cornwall, *Op. cit.*, pp. 217-219

⁴¹ *Ibidem*, p. 234

2. https://www.youtube.com/watch?v=u_EzdzWDJm4&list=PLB2vhKMBjSxP4G7pljFCWC9B2t_wo0tw&index=39 (Battle of Polygon Wood - Betrayal At The Italian Front I THE GREAT WAR Week 166) (accesat la data de 14.10.2018)
3. <https://www.youtube.com/watch?v=xQRsLjjEQI4&list=PLB2vhKMBjSxMFBUN-T7xf-ORq9yY36EVR&index=38> (Allied Breakthroughs In Palestine And Macedonia I THE GREAT WAR Week 217) (accesat la data de 14.10.2018)
4. https://www.youtube.com/watch?v=ZdgcPFMqDbU&index=46&list=PLB2vhKMBjSxP4G7pljFCWC9B2t_wo0tw (The End Of Passchendaele - Fighting in Petrograd I THE GREAT WAR Week 173) (accesat la data de 15.10.2018)